

VÅREN 2022 - SALGSUTSTILLING I OSLO – KATALOG 49 – II

«EN KUNST- OG KULTURSKATT»

UNIK SAMLING MED 15 AV PETER C.F. WERGMANN'S
SEPARATUTGITTE PROSPEKTER AV KYSTBYER I SØR-NORGE

KULTURFORMIDLING I 30 ÅR
GALLERI BYGDØY ALLÉ – KUNSTANTIKVARIAT PAMA
1992 – 2022

CHRISTIANIA (2)

CHRISTIANSAND

DRAMMEN FRA REBANSBAKKEN

(DRAMMEN) UDSIGT FRA PARADISBAKKEN

FAHRSUND

FREDERIKSHALD (HALDEN) (2)

FREDERIKSVÆRN (STAVERN)

HOLMESTRAND

KRAGERÖE

LAURVIG

MANDAL

MOSS

TRONDHJEM

«EN KUNST- OG KULTURSKATT»

UNIK SAMLING MED 15 AV PETER C.F. WERGMANN'S
SEPARATUTGITTE PROSPEKTER AV KYSTBYER I SØR-NORGE

UTSTILLINGSÅPNING TORSDAG 24. MARS 2022, KL. 18:00
BYGDØY ALLÉ 67

SAMMEN MED VISNINGENE TIL KATALOG 49 – DEL I og II
KART, PROSPEKTER OG HÅNDSKRIFTER

ÅPNINGSTIDER
Tirsdag – Fredag 12 – 18, Lørdag & Søndag 12 – 16
Eller etter avtale

Ansvarlig for tekster og katalogisering:
Pål Sagen
Tel: (+47) 928 18 465
post@galleribygdoyalles.no

BYGDØY ALLÉ 67, 0265 OSLO, NORWAY • TEL: (+ 47) 22 44 06 00 • FAX: (+47) 22 44 06 01
E-MAIL: POST@GALLERIBYGDYOYALLE.NO • INTERNET: WWW.GALLERIBYGDYOYALLE.NO

ENESTÅENDE KULTURBEGIVENHETBEGIVENHET:

VI PRESENTERER SOM ÉN SAMLING
15 AV DE STORE BYPROSPEKTENE UTFØRT AV
EN AV DE VIKTIGSTE PIONERENE I DEN NORSKE PROSPEKTKUNSTEN:

PETER CHRISTIAN FREDRIK WERGMANN
(DANMARK 1802 –CHRISTIANIA 1869)

I ALL HOVEDSAK ER TRYKKENE MONTERT I
UTSØKTE RAMMER MED HÅNDMALTE PASSPARTOUTER
ELLER I ORIGINALRAMMENE

Maleren, tegneren og teatermannen Peter C.F. Wergmann var født i København, men var bosatt i Christiania fra 1830. Han skulle raskt bli en av våre betydeligste prospektkunstnere med en omfattende produksjon, hovedsakelig litografier trykt hos Winther, Kruse eller Fehr i Christiania. Det var plansjeverk (bøker eller hefter i omslag) eller rene enkeltbladtrykk. Alt dette er pionerarbeider i norsk kulturhistorie, men enkeltbladtrykkene er større, mye mer detaljerte og er langt sjeldnere. Som teater- og dekorasjonsmaler satte Wergmann sitt preg på Frederikshald Teater, Drammens Teater og Det kgl. Slot. Han foretok også restaureringsarbeider i Stortingsbygningen og i Universitetets store festsal. Han utførte tallrike illustrasjonsarbeider rundt oppsetninger på teateret til stykker av H. Wergeland, H.A. Bjerregaard, A. Munch, H. Ibsen med flere.

I 1961 utførte skipsmegler og samler Harald Salvesen et grundig registreringarbeid av blant annet Wergmanns litografiske produksjon. En oppgave som medførte flere besøk i magasinene til daværende Universitetsbiblioteket i Oslo. Den dag i dag bruker undertegnede hans oversikt i stensil som referanse når det katalogiseres prospekter av Wergmann.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" en liste, august 1961, Norsk kunstnerleksikon bind IV, Oslo 1986. NB! Ved henvisning hos Salvesen til UB er det Universitetsbiblioteket som nå er blitt Nasjonalbiblioteket

LITT OM SAMLINGEN SOM HER PRESENTERES SAMLET FOR SALG - DETTE I EGENSKAP AV Å VÆRE ET UNIKT NORSK KUNST- OG KULTUROBJEKT:

Det er grunn til å tro at det aldri før «i moderne tid» har vært presentert i markedet en så omfattende samling av enkeltbladprospekter fra norske byer av P.F. Wergmann, alle utført i Christiania rundt midten av 1830-tallet.

For undertegnede, med lang fartstid i feltet, har det i alle år vært som en fest å regne om bare ett av disse prospektene kom ut på markedet. Det har da også tatt nærmere 35 iherdige år å samle sammen de 15 trykkene som her blir presentert! Og flere av de 15 er kun sett den ene gangen da de dukket opp og ble innlemmet i samlingen. Ved et par tilfeller er det gjennom årene blitt byttet ut eksemplarer til et kolorert hvis det har vært mulig. 11 av de 15 trykkene har originalkoloreringen til Wergmann, mens ett («Fredrikshald») trolig også har det.

De store byprospektene utført av Peter C.F. Wergmann er en enestående kilde til informasjon rundt våre kystbyer og kystkultur. De kan gi oss essensielle opplysninger om arkitektur og være avgjørende bidrag rundt restaureringsprosjekter, bygningsvern og vår maritime kulturarv.

NOEN BETRAKTNINGER HVORFOR DISSE PROSPEKTENE I VÅRE DAGER ER SÅ UTROLIG SJELDNE:

Det er sikkert mange grunner til at Wergmanns store enkeltutgitte prospekter i dag er store rariteter. Norge var et fattig land og på 1830-tallet hadde vi ingen stor bykultur. Disse enkeltbladtrykkene var dyre å produsere gjennom den litografiske (stentrykk) prosessen. Det var svært få kjøpere og opplagene var små. Dessuten har trykkene gjennom tiden ikke vært beskyttet i en bok, men har ofte hengt på en vegg i rammer som over tid har syreskadet prospektene. Etter som byene ble modernisert og velstanden vokste, og fotografiet gjorde sitt inntog etter 1860, har det nok titt og ofte hendt at de gamle prospektene ble tatt ned fra veggen eller ut av skuffen og kastet som «umoderne» objekter.

Salvesen deler Wergmanns separatutgitte bybilder i tre kategorier:

Bybilder (1 – 19). Av disse presenterer vi 11 stk: Nr. 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 14 og 19

Christianiabilder (20 – 22). Av disse presenterer vi nr. 20

Diverse (23 – 26). Av disse presenterer vi nr. 23

«Paradiisbakken» og 24 «Fredriksteens – Fæstning»

Sum = 14 prospekter + ett uregistrert, se nedenfor:

Vårt 15. trykk er et lettere håndkolorert eksemplar av en variant av «Frederikssteens – Fæstning» som er nummer nr. 24 hos Salvesen. Sammenlignet med nummer 24 er det tatt fra lengre avstand ved Rød Herregård. Trykket kom inn i vår samling tidlig på 1990-tallet og prospektet er verken sett før eller siden. Da prospektet er restaurert og ikke har marg, mangler det trykt informasjon om hvem som har utført det. Det har imidlertid så store likheter med Wergmann i utforming at vi lar dette åpenbart svært sjeldne trykket, frem til eventuelt annen informasjon måtte dukke opp, være et uregistrert prospekt av P.F. Wergmann.

SAMLET PRIS FOR HELE SAMLINGEN MED 15 PROSPEKTER: KR. 750 000,-

BESKRIVELSE AV DE ENKELTE PROSPEKTENE SOM INNGÅR I SETTET.
KATALOGISERINGEN STARTER MED HOVEDSTADEN CHRISTIANA FOR SÅ Å GÅ FRA
TRONDHEIM SØROVER LANGS KYSTEN FREM TIL GRENSE- OG FESTNINGSBYEN
HALDEN (FREDRIKSHALD)

PETER C. F. WERGMAUN

"CHRISTIANA"

Samtidig håndkolorert litografi, 35,5x45,5cm

Signert og datert i stenen: P.F. Wergmann del: 1833

Trykt hos G.L. Fehr

CHRISTIANA 1833

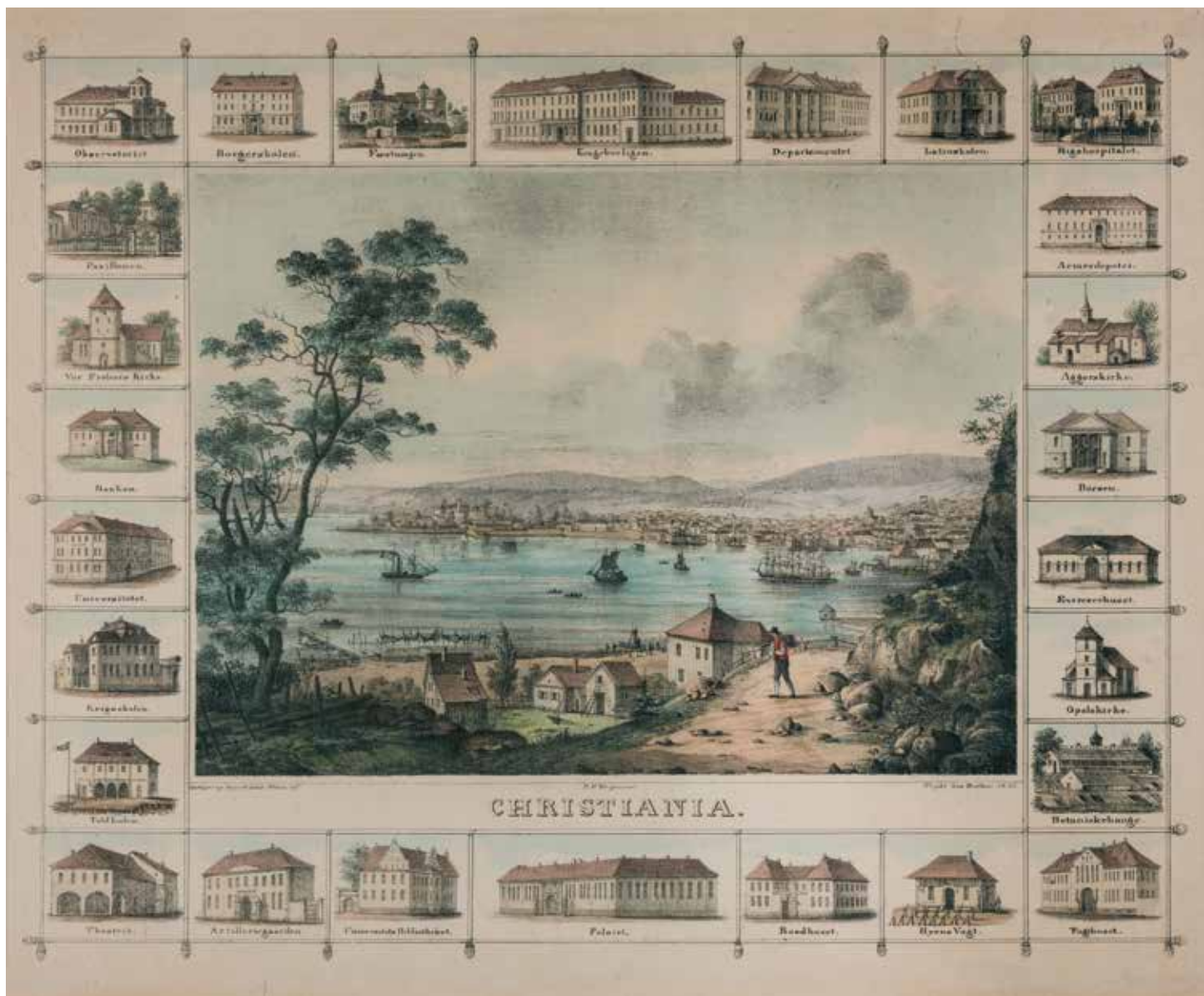
Et særdeles sjeldent kolorert eksemplar av Christiania-prospektet med "Opslo kirke" (fra 1925 Gamlebyen kirke) sentralt i prospektet.

I privat eie kjenner vi til to eksemplarer utenom det presenterte, begge ukolorerte.

Vårt trykk er i en samtidig ramme med treplate bak.

Noen restaureringer i margene.

Litteratur: Harald Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 2, Salvesen angir eksemplar i UB, nå Nasjonalbiblioteket), L. Dietrichson «Svundne Tider» Kristiania 1896, avbildet på plansjen bak side 161

PETER C. F. WERGEMANN

"CHRISTIANIA"

Samtidig håndkolorert litografi, 35,5x45,5cm

CHRISTIANIA 1835

Det berømte prospektet sett fra Ljabruveien omkranset av 26 illustrasjoner med kjente og viktige bygninger i Christiania.

Med vakker originalkolorering som også omfatter bygningsfriserne.

Utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergemann-Litografier" Stensil 1961, nr. 20. Salvesen angir eksemplar i UB (Nasjonalbiblioteket) og Oslo Bymuseum, nå Oslo Museum. Et eksemplar ble i 2014 innkjøpt til Nasjonalmuseet gjennom Galleri Bygdøy Allé

PETER C. F. WERGMANN

"TRONDHJEM"

Litografi, 26,5x38,5cm

Signert i stenen: Wergmann del

Trykt hos Winther.

CHRISTIANIA ca. 1835

Prospektet i perfekt stand viser byen med rikt båtliv på havnen.

Utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 19. Salvesen nevner et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C. F. WERGMANN

«FAHRSUND»

Samtidig håndkolorert litografi, 29,7x45,3cm

Trykket hos Kruse, signert i stenen nede til venstre: P.F. Wergmann del 1835

CHRISTIANIA 1835

Vakker originalkolorering, utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 5. Salvesen nevner et eksemplar i UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN

«MANDAL»

Litografi, 27,7x39,5cm

I stenen: Wergmann del

Trykt hos Winther

CHRISTIANIA 1835

Overordentlig sjeldent prospekt. I den vakre rammen fra tiden med originalt tonet glass, således fremstår prospektet også som en høyverdig antikvit.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 13. Salvesen kjente til dette prospektet bare gjennom ett eksemplar presentert to ganger i katalog fra J.W. Cappelens Antikvariat. Først i «Norge i Billeder 1570 – 1952» Katalog nr. 27 fra 1954, katalognummer 203, videre i «Scandinavica: Bøker-Karter-Prospekter» Oslo 1956, katalognummer 246. Bladet opplyses å være kolorert, men hardt beskåret uten marger. Oppgitt mål var i de to katalogene 25x37cm.

PETER C. F. WERGMAANN
"CHRISTIANSAND"

Samtidig håndkolorert litografi, 25,5 x 37,5cm

Signert i stenen: Wergmann del

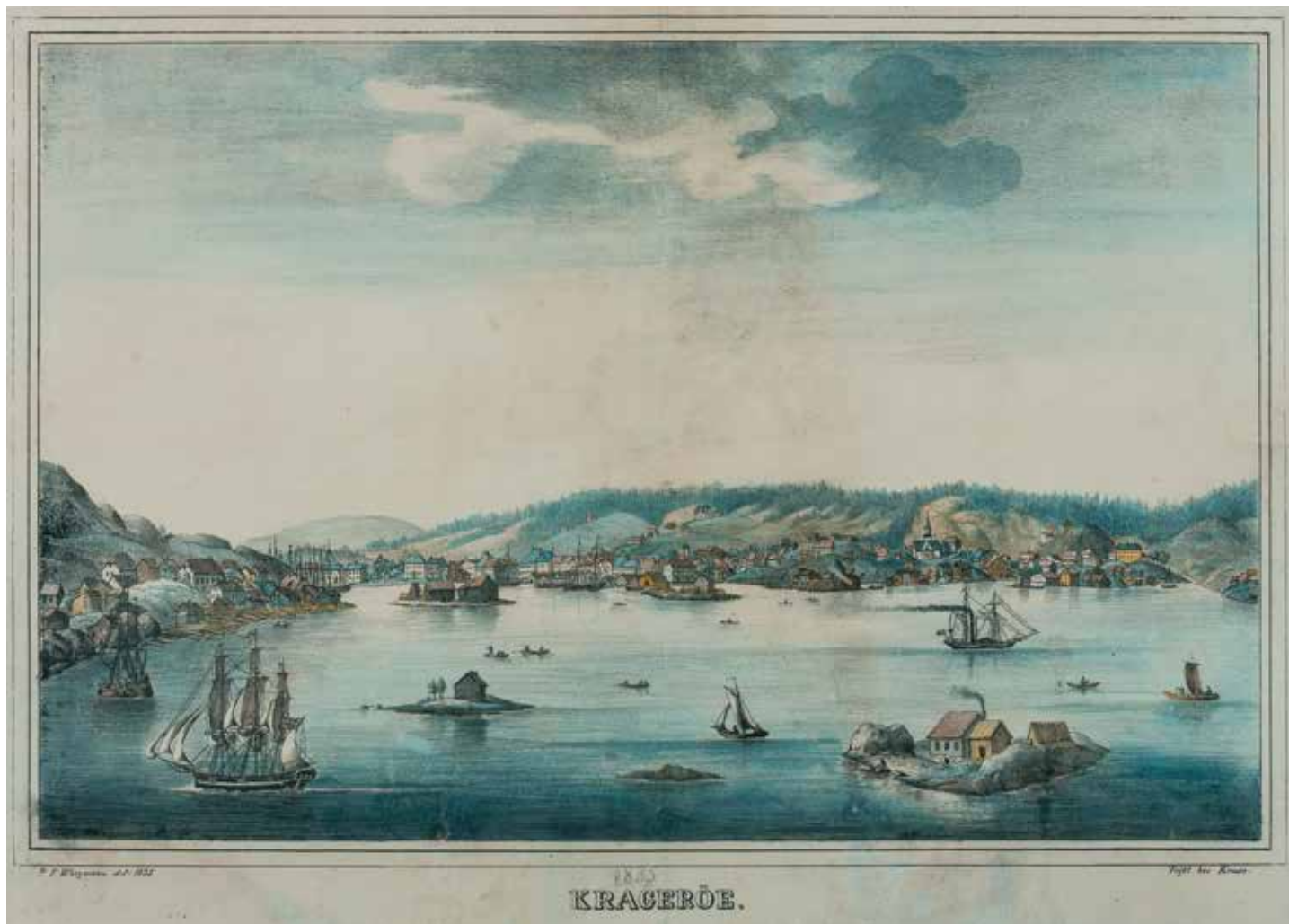
Trykt hos Winther.

CHRISTIANIA 1835

Viktig prospekt over Kristiansand med skipet "Constitutionen" i forgrunnen.

Originalkolorert. I en vakker samtidig ramme.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 3. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN

«KRAGERÖE»

Samtidig håndkolorert litografi, 31,4x48,cm

I stenen: Wergmann del: 1835

Trykt hos Kruse

CHRISTIANIA 1835

Det berømte og viktige Kragerøprospektet i originalkolorering.

Utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 11. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C. F. WERGMANN

«FREDERIKSVÆRN» (STAVERN)

Samtidig håndkolorert litografi, 31,5x50,5cm

Trykt hos Winther. Signert i stenen nede til venstre: P.F. Wergmann del: 1835

I den originale rammen fra tiden, vakker originalkolorering

CHRISTIANIA 1835

Et av de vakreste av alle norske 1800-talls maritime trykk. Vi ser sentralt i prospektet den ung nasjons to stoltheter, dampskipene «Prins Carl» og «Constitutionen».

Bakplaten av tre etikettmerket: N.A. Hansen Kristiania

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 8. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN

«LAURVIG»

Samtidig håndkolorert litografi, 32x52cm

I stenen: Wergmann del.

Trykt hos Winther

CHRISTIANIA ca. 1835

Det berømte Larviksprospektet med originalkolorering.

Utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 12. Salvesen lister et eksemplar i UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGEMANN

«HOLMESTRAND»

Samtidig håndkolorert litografi, 31,4x51cm

I stenen: Wergemann. del.

Trykt hos Kruse

CHRISTIANIA ca. 1835

Storslagent prospekt over Holmestrand. Det eneste eksemplaret vi har observert gjennom 35 år.

Praktfull originalkolorering og utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergemann-Litografier" Stensil 1961, nr. 10. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN

"DRAMMEN SEET FRA REBANSBAKKEN"

Samtidig håndkolorert litografi, 33,5x50,7cm,

CHRISTIANIA hos Winther 1834

Arne I. Hoem skriver i "Drammen og Omland" side 31 at det i desember 1834 var en annonse i Drammensavisen "Tiden" hvor dette trykket var avertert til salgs hos Elling M. Holsts bokhandel i Drammen. Hvor mange eksemplarer som ble solgt vites ikke, men trykket er i dag svært sjeldent. Det må antagelig regnes som et av de mest etterspurte Drammensprospektene som eksisterer.

Eksemplaret med originale farger og utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 4. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN

«UDSIGT FRA PARADIISBAKKEN»

Litografi, 23,5x30cm

I stenen: P.F. Wergmann 1835

CHRISTIANIA 1835

Paradisbakkene med Lier ved Drammen.

Utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 23. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN

«MOSS»

Samtidig håndkolorert litografi, 30,5x48,5cm

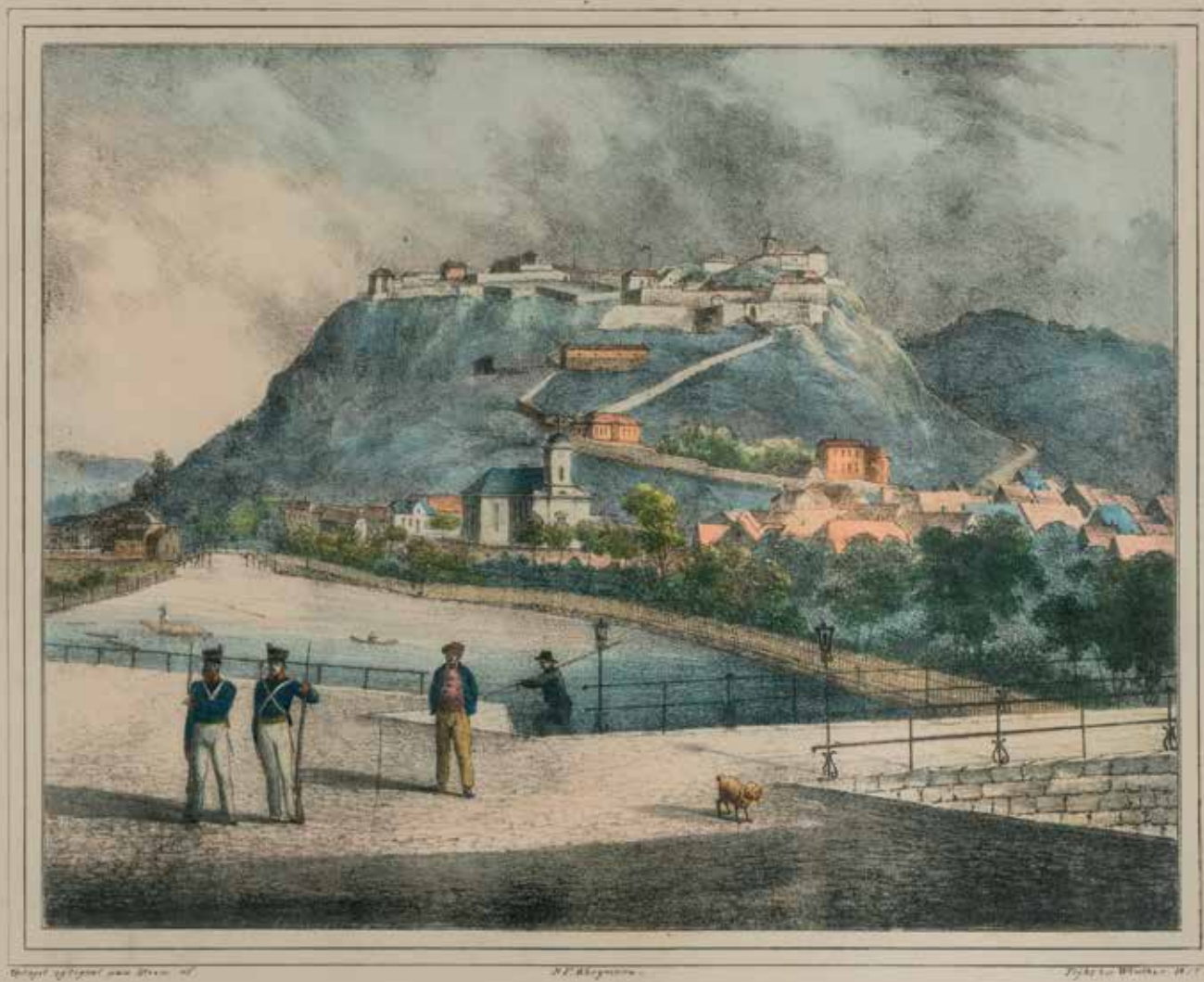
I stenen: Optaget og tegnet paa Steen af P.F. Wergmann. 1835

CHRISTIANIA 1835

Vakkert og viktig prospekt over Moss i originalkolorering.

I en gammel ramme av mahogni.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 14. Salvesen lister et eksemplar hos UB (Nasjonalbiblioteket)

'FREDERIKSSTEENS-FÆSTNING.'

PETER C.F. WERGMANN

«FREDERIKSSTEENS – FÆSTNING»

Samtidig håndkolorert litografi, 23,8x30cm

I stenen signert av P.F. Wergmann.

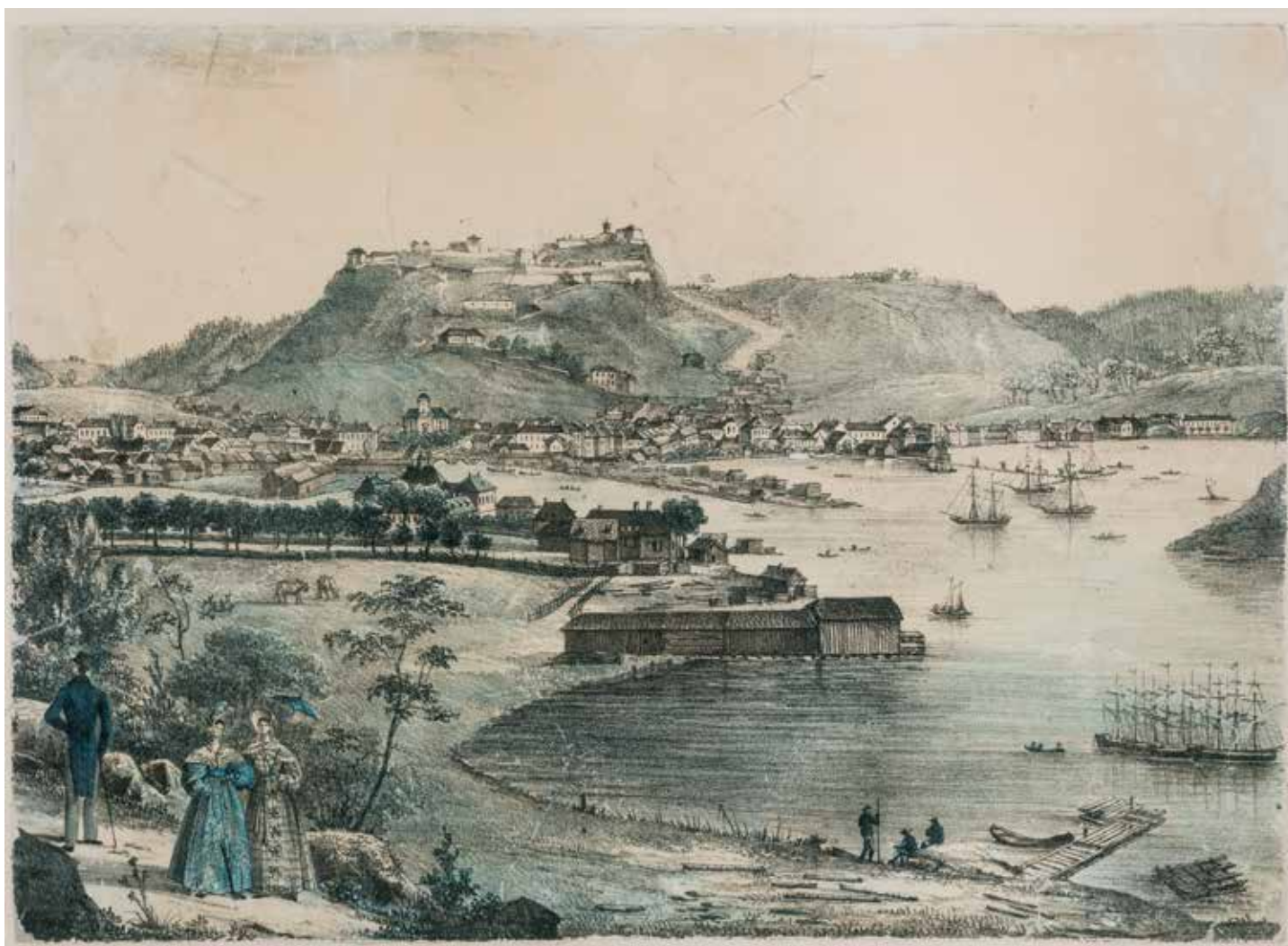
Trykt hos Winther

CHRISTIANIA 1835

Et vakkert prospekt over Halden i frisk originalkolorering.

Utsøkt innrammet.

Litteratur: H. Salvesen "Wergmann-Litografier" Stensil 1961, nr. 24. Salvesen lister et eksemplar i UB (Nasjonalbiblioteket)

PETER C.F. WERGMANN (SVÆRT SANNSYNLIG)

(«FREDERIKSSTEENS – FÆSTNING»)

Litografi med noe håndkolorering, billedflate 23,8x33cm

CHRISTIANIA ca. 1835 (?)

Ytterst sjeldent prospekt fra Halden, se forrige beskrivelse for sammenligning.

Fredrikshald (Halden fra 1928) var en svært viktig grenseby og et historisk sted for den unge norske nasjonen etter 1814. Således er det svært sannsynlig at Wergmann kan ha utført flere enkeltbladversjoner av byen. Motivet er sett fra større avstand til Festningen enn foregående prospekt.

Salvesen lister som nr. 7 et noe større prospekt fra «Frederikshald», dette har vi aldri sett.

Bladet vårt er restaurert og dublet med papir. Beskåret inn til bildet så derav ingen marg. Det som er av håndkolorering er trolig original, men blitt bleket i restaureringsprosessen som ble utført rundt 1990.

Litteratur: Ikke registrert hos Harald Salvesen «Wergmann – Litografier» Stensil 1961

Våren 2022 - Salgsutstilling - Katalog 49 - Del I

UTVALGTE NORSKE KULTUROBJEKTER

KART, PROSPEKTER OG HÅNSKRIFTER

KULTURFORMIDLING I 30 ÅR
GALLERI BYGDØY ALLÉ – KUNSTANTIKVARIAT PAMA – OSLO
1992 – 2022

